

Zinātnes Vēstnesis

Latvijas Zinātnes padomes, Latvijas Zinātņu akadēmijas un Latvijas Zinātnieku savienības laikraksts

17 (580)

ISSN 1407-1479

2019. gada 28. oktobris

LZA SENĀTA LĒMUMI

LZA Senāts 2019. gada 15. oktobra sēdē nolēma:

1. Piešķirt LZA Senāta Atzinības rakstu akademiķei **RAITAI KARNĪTEI** par nesavtīgu un sekmīgu darbu Latvijas Zinātņu akadēmijas zinātniskās un administratīvās veikspējas stiprināšanā.

2. Apstiprināt LZA jauno locekļu izvērtēšanas komisiju 2019. gada vēlēšanās sekojošā sastāvā: Ojārs Spāritis, Raita Karnīte, Jānis Spigulis, Baiba Rīvža, Pēteris Trapenciēris.

LZA Senāta priekšsēdētāja p. i. **Tālvavs Jundzis**
LZA Senāta zinātniskā sekretāre **Alma Edžiņa**

LZA Senāta priekšsēdētāja p. i. Tālvavs Jundzis, akademiķe Raita Karnīte, LZA prezidents Ojārs Spāritis
Foto – K. Broks

IZSLUDINĀTS IKGADĒJAIS KONKURSS "DESMIT GADA ZINĀTNISKIE SASNIEGUMI LATVIJĀ"

Ar Latvijas Zinātņu akadēmijas (LZA) Prezidija 2019. gada 14. oktobra lēmumu tiek izsludināts ikgadējais konkurss "Desmit gada zinātniskie sasniegumi Latvijā".

Pieteikumus konkursam ir tiesīgi iesniegt Izglītības un zinātnes ministrijas Zinātnisko institūciju reģistrā esošie zinātniskie institūti, universitātes, augstskolas, universitāšu fakultātes, kā arī LZA īstenie locekļi.

Pieteikumi nosūtāmi uz e-pasta adresi sasniegumi@lza.lv no š.g. **1. novembra līdz 6. decembrim plkst. 15.00**. Saņemtie pieteikumi tiks izvērtēti līdz š.g. 20. decembrim, bet līdz decembra beigām LZA Prezidijs apstiprinās gada nozīmīgāko zinātnes sasniegumu desmitniekā iekļuvušos pieteikumus.

Pieteikums konkursam sastāv no publicējamās daļas, kas ietver darba nosaukumu, institūta nosaukumu un sasnieguma raksturojumu, kas uzrakstīts plašam interesentu lokam saprotamā veidā, un nepārsniedz 800 rakstzīmes. Nepublicējamā pieteikuma daļa var būt veidota kā īsa anotācija ar papildu informāciju par darba saturu un tā atspoguļojumu zinātniskajā literatūrā, patentos, monogrāfijās un citur.

Gada nozīmīgākie sasniegumi tiek iedalīti teorētiskās zinātnes un lietišķās zinātnes sasniegumos. LZA Prezidijam ir tiesības izņēmuma kārtā iekļaut gada nozīmīgāko sasniegumu sarakstā vairāk nekā desmit darbus, ja pēdējie divi vai trīs no tiem tiek novērtēti vienādi, kā arī piešķirt atzinības rakstus.

Vairāk par konkursu un tā laureātiem sk. LZA mājaslapā.

Informācija:

Alma Edžiņa, LZA Senāta zinātniskā sekretāre
Tāl. +371 67223931; E-pasts. alma@lza.lv

III Starptautiskais Ekonomikas Forums

**"UZŅĒMĒJDARBĪBAS ATBALSTS:
traucējoši faktori, zinātnē balstītie risinājumi &
starptautiskā sadarbība"**

2019. gada 31. oktobrī – 1. novembrī
Latvijas Zinātņu akadēmijā

Lai arī aicināti!

IZM: FINANSĒJUMS ZINĀTNEI UN CITĀM PRIORITĀTĒM 2020. GADĀ STIPRINĀS IZGLĪTĪBAS UN ZINĀTNES NOZARI

2019. gada 11. oktobrī Ministru Kabinets atbalstīja likumprojektu "Par valsts budžetu 2020. gadam", kurā paredzēts papildu finansējums izglītības un zinātnes nozarei vairāk nekā 30 miljonu eiro apmērā. 23 miljoni eiro paredzēti pedagogu darba samaksas kāpuma grafika izpildei un 8 miljoni – papildu finansējums zinātnē. Tas paredzēts fundamentālajiem un lietišķajiem pētījumiem, nozaru valsts pētījumu programmām, zinātnisko institūciju starptautiskam novērtējumam, kā arī dalībai starptautiskās organizācijās – Eiropas Kodolpētniecības organizācijā CERN un Eiropas Kosmosa aģentūrā EKA. 11. oktobrī atbalstītajā likumprojektā „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2020., 2021. un 2022. gadam” paredzēts finansējuma pieaugums zinātnē arī nākamajos gados.

„Ņemot vērā to, ka ne visām nozarēm izdevās saņemt papildu finansējumu, IZM panāko finansējuma palielinājumu uzskatām par labu panākumu. Turklāt, palielinot finansējumu zinātnē, esam soli tuvāk Latvijas ekonomiskajai izaugsmei ilgtermiņā, domāšanas maiņai sabiedrībā un pētniecības potenciāla stiprināšanai Eiropā un pasaulē,” vērtēja izglītības un zinātnes ministre Ilga Šuplinska.

Palielinot finansējumu fundamentālo un lietišķo pētījumu programmās, tiks veicināta zinātnes izcilība visās zinātņu nozarēs, radītas jaunas zināšanas un tehnoloģiskās atziņas zinātņu nozaru grupās – dabaszinātnēs, inženierzinātnēs un tehnoloģijās, medicīnās un veselības zinātnēs, lauksaimniecības, meža un veterinārās zinātnēs, sociālajās zinātnēs, humanitārajās un mākslas zinātnēs.

Latvijas pievienošanās CERN asociētās valsts statusā veicinās Latvijas zinātnieku dalību CERN eksperimentos un iespējas radīt pasaules līmeņa fundamentālas un lietišķās zināšanas, kas sekmēs Latvijas zinātnisko darbinieku sniegumu starptautiskās pētniecības programmās, ļaus veikt starpdisciplinārus pētījumus un piesaistīt zinātnisko personālu darbam Latvijā, tādējādi veicinot Latvijas tautsaimniecības attīstību.

Istenojot augstas sarežģītības kosmosa tehnoloģiju projektus sadarbībā ar EKA un Eiropas kosmosa industriju, Latvijas zinātniskie institūti un augsto tehnoloģiju uzņēmumi paaugstinās pētniecisko izcilību un attīstīs inovatīvo kapacitāti, tādējādi sniedzot ieguldījumu augstākas pievienotās vērtības tautsaimniecības attīstībai Latvijā.

Valsts pētījumu programmas kā valsts pasūtījums zinātnē ir instruments, ar kura palīdzību tiek identificēti un pētīti Latvijas ilgtspējai un attīstībai nozīmīgākie jautājumi, kuru risināšanai nepieciešams fokusēt Latvijas zinātnisko institūciju darbu. Tāpēc ir svarīgi nodrošināt, ka valsts stratēģiski investē budžeta līdzekļus zinātniskajā darbībā, lai radītu labvēlīgus apstākļus Latvijas ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšanai, tajā skaitā valsts drošībai un ekonomiskās izaugsmes stimulēšanai, sabiedrības attīstībai un kultūras mantojuma saglabāšanai.

Papildu finansējums 2020. gadā paredzēts arī jaunatnes politikas valsts programmai un studējošo un studiju kredīšanas sistēmas maiņai, kā arī sportistu sagatavošanai un dalības nodrošināšanai 2020. gada Vasaras Olimpiskajās spēlēs un Vasaras Paralimpiskajās spēlēs Tokijā, Japānā.

STARP 2019. GADA MINISTRU KABINETA BALVU UN ATZINĪBAS RAKSTU SAŅĒMĒJIEM ARĪ AKADEMIĶI

2019. gada 22. oktobrī, valdība atbalstīja Ministru kabineta balvas piešķiršanu sešām izcilām personībām par nozīmīgiem darbiem vai nopelniem Latvijas valsts attīstībā, saimnieciskajā vai sabiedriskajā darbībā vai citās valstij nozīmīgās jomās. Ministru kabineta balva ir Latvijas valdības augstākais apbalvojums – nākamais augstākais aiz Triju Zvaigžņu ordeņa.

Apsveicam akademiķi **JĀNI KLOVIŅU** ar augsto apbalvojumu! Valdība atbalstīja arī Ministru kabineta Atzinības raksta piešķiršanu vairākām personībām par nozīmīgu ieguldījumu

dažādās jomās.

Apsveicam akademiķi **AIJU LINĒ** ar MK Atzinības rakstu! Šogad Ministru kabineta balvas pasniegšana un koncerts notiks 12. novembrī pulksten 19.00 Alūksnes kultūras centrā.

Pēc Latvijas neatkarības atgūšanas Ministru kabineta balvu iedibināja 1995. gadā, simboliski atjaunojot Tēvzemes balvu, kuru 1937. gadā dibināja prezidents Kārlis Ulmanis. Visu atjaunotās Ministru kabineta balvas laureātu sarakstu iespējams aplūkot Ministru kabineta tīmekļvietnē.

BALVAS ARHITEKTĒM

LZA prezidents Ojārs Spāritis SIA "ITERA Latvija" un Latvijas Zinātņu akadēmijas gada balvu pasniegšanas ceremonijā

Šī gada 17. oktobrī Latvijas Zinātņu akadēmijas, SIA „ITERA Latvija” un RTU Attīstības fonda balvas par izcilu veikumu vai mūža devumu vides, zemes un ģeogrāfijas zinātnēs vai par nozīmīgu vides izstrādes sistēmu veicināšanu saņēma divas arhitektes, izcilas Latvijas kultūrainavas pētnieces un speciālistes katrā savā ainavu arhitektūras jomā.

Latvijas Lauksaimniecības universitātes docente arhitektūras magistre **IVETA LĀČAUNIECE** apbalvota par darbu kopu „Ainavu arhitektūras zinātne dzīvesvides kvalitātes uzlabošanai Latvijā”. Viņas pētnieciskais darbs ir saistīts ar teritoriju plānošanu un arhitektoniski telpiskās vides veidošanu, kas iedzīvināts arī praktiskajā darbībā, plānojot un projektējot objektus un teritorijas kā Jelgavā un novadā, tā arī daudzviet citur Latvijā. Viņa piedalījies Jelgavas pilsētas ģenerālplāna koriģēšanā (1997 – 2000), Jelgavas novada ilgtermiņa attīstības scenāriju izstrādē, Mārupes novada ilgtermiņa attīstības stratēģijas izveidē 2013.–2026. gadam, Tukuma pilsētas attīstības programmas, kā arī daudzu pašvaldību plānojuma izstrādēs Jelgavas, Tukuma, Mārupes, Limbažu, Ilūkstes, Dagdas, Inčukalna, Pārgaujas, Stopiņu

Balvas laureātes **Dr. arch. Agrita Tipāne** un **Mg. arch. Iveta Lāčauniece**
Foto – J. Brencis

novadā un citur. Kā svarīgs faktors apdzīvotu vietu plānošanā ir akcentēts dabas potenciāls, tā ilgtspējīga apsaimniekošana un iekļaušana apdzīvotās vietas struktūrā. Veikti pētījumi par apdzīvotu vietu apzāģumošanas sistēmu un ainavisko specifiku, kā arī par potenciāli augstvērtīgu, bet šobrīd degradētu teritoriju izmantošanu, kā piemēram, piesārņotas teritorijas un tās apkārtnes telpiskās attīstības koncepcija Cēsu pilsētā.

Izstrādātas valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu individuālās aizsargjoslas (Olaines luterāņu baznīcai, Vidzemes – Kurzemes – Zemgales robežstabiem, Kaktiņu un Mūsiņu senkapiem).

Iveta Lāčauniece piedalījies starptautiskos projektos kopā ar Orebro universitāti Zviedrijā un Zviedrijas Lauksaimniecības universitāti, Latvijas – Lietuvas pārobežu sadarbības programmas projektos, tādus kā „Vides izpratnes veicināšana Jelgavas un Šauļu pilsētās” un projektā „Zaļā pilsētvīde”.

Lai paaugstinātu ēku energoefektivitāti, izstrādāti pilotprojekti sērijveida daudzstāvu dzīvojamu ēku renovācijai.

Turpinājums – 2.lpp.

LZA ĪSTENO LOCEKĻU KANDIDĀTI

LZA SENĀTĀ PREZENTĒTO ZIŅOJUMU KOPSAVIKLUMI

KODOLU MAGNĒTISKĀS REZONANSES PĒTĪJUMI BIOMATERIĀLU IZVEIDEI, ZĀĻVIELU ATKLĀŠANAI UN BIOĻĒGĪSKO MEHĀNISMU IZPRATNEI

Foto no K. Jaudzema privātā arhīva

Dr.chem. Kristaps JAUDZEMS, Latvijas Organiskās sintēzes institūta (OSI) vadošais pētnieks, Fizikāli organiskās ķīmijas laboratorijas vadītājs, Latvijas Universitātes (LU) Ķīmijas fakultātes asociētais profesors, LZA korespondētājloceklis (2017).

Vielas veidojošās molekulas un atomi ir pārāk mazi, lai tos saskatītu tieši (t. sk. ar mikroskopu). Kodolu magnētiskā rezonanse (KMR) ir metode, kas ļauj iegūt netiešu informāciju par atomu kodoliem un to apkārtni. Iegūtās informācijas interpretācija dod iespēju veidot precīzus molekulu div- un trīs-dimensiju modeļus, ko tālāk izmantot vielu ķīmisko, fizikālo un bioloģisko īpašību skaidrošanā. Metodes princips un pielietojums ir analogs medicīnā plaši izmantotajai magnētiskās rezonanses tomogrāfijai (MRT), jo tā ļauj skaidrot molekulu struktūras (MRT gadījumā slimības diagnozes) un īpašību (simptomu) likumsakarības.

Kristapa Jaudzema vadītajā OSI Fizikāli organiskās ķīmijas laboratorijā KMR spektroskopiju izmanto institūtā sintezēto ķīmisko savienojumu struktūras pierādīšanai, topošo zāļvielu mijiedarbības ar mērķproteīniem pētīšanai, neirodeģeneratīvo slimību attīstības molekulāro mehānismu izziņāšanai, kā arī zīrnokļu zīda proteīnu struktūras-funkcijas-īpašību likumsakarību izpētei.

Jaunu zāļvielu kandidātu izstrādes pirmie divi posmi ir aktīvo savienojumu identifikācija un to ķīmiskās struktūras optimizācija. Sadarbībā ar OSI Organiskās sintēzes metodoloģijas grupu (prof. A. Jirgensons) K. Jaudzems pirmoreiz Latvijā ieviesa uz KMR balstītu fragmentu metodi zāļvielu līdersavienojumu konstruēšanai. Šī pieeja izmantota jaunu pret-malārijas zāļvielu izveidei, kā bioloģisko mērķi izvēloties plazmepsīnus – aspartilproteīnāzes, kas parazitām nodrošina barības vielas malārijas dzīves cikla asins posmā. Pētnieciskā darba rezultātā izveidotas divas līdersavienojumu klases, kas uzrāda augstu parazīta šūnu inhibitoro aktivitāti un selektivitāti attiecībā pret līdzīgām cilvēka aspartilproteīnāzēm (8 publikācijas starptautiskos zinātniskos žurnālos, 2 patenti, atzīts par 2016. gada Latvijas zinātnes sasniegumu). Aprobētā metode izmantota arī ES 7. lētvarprogrammas projektā "NABARSI".

Vairākas šobrīd neārstējamas neirodeģeneratīvās slimības (Alcheimera, Parkinsona u. c.) saistītas ar noteiktu proteīnu agregātu un izgulsnējumu – amiloīdu – veidošanos cilvēka smadzenēs. Sadarbībā ar Latvijas Biomedicīnas studiju un pētījumu centru (prof. K. Tārs) K. Jaudzems, daļēji strādājot Latvijā un daļēji Francijā, attīstījis cietvielu KMR metodes, kas ir ļoti piemērotas liela molekulsvara, ne-kristālisku un heterogēnu paraugu kā amiloīdu struktūrpētījumiem (10 publikācijas starptautiskos zinātniskos žurnālos). Šobrīd notiek darbs pie jaunām pieejām, kas balstītas uz fluorētu aminoskābju inkorporēšanu proteīnos to patoloģiskās agregācijas pētīšanai reālā laikā. Drīzumā plānots uzsākt ES Horizon 2020 projektu "InterTAU", kura mērķis ir iegūt atomu līmeņa struktūru un dinamisku tau proteīna patoloģisko formu raksturojumu, lai labāk izprastu Alcheimera slimības attīstības molekulāros mehānismus, kas nākotnē ļautu izveidot jaunu terapeitisko pieeju slimības ārstēšanai.

Zīrnokļu tīkla zīds ir ļoti izturīgs, elastīgs, bioloģiski saderīgs un degradējams, kas to padara piemērotu biomateriālu izveidei priekš pielietojumiem biomedicīnā (audu inženierija, zāļu piegādes formas). Taču zīda iegūšana no zīrnokļiem rūpnieciskā apjomā nav iespējama. Sadarbībā ar Karolīnska institūtu (prof. J. Johansons) K. Jaudzema vadībā, izmantojot KMR spektroskopiju, izpētīts strukturālo pārvērtību mehānisms, kas nodrošina kontrolētu zīrnokļu zīda proteīnu pāreju no šķīstoša stāvokļa uz zīda šķiedras pavedieniem (6 publikācijas starptautiskos zinātniskos žurnālos, atzīts par 2017. gada Latvijas zinātnes sasniegumu). Uz šo pētījumu pamata izveidota pirmā biomimētiskā metode mākslīgā zīrnokļu zīda iegūšanai, kas daļēji reproducē dabisko šķiedru vērpšanas mehānismu. Darbs turpinās nesen uzsāktā Praktiskās ievirzes pētījumu (ERAF) projektā, ar mērķi ievērojami uzlabot mākslīgā zīrnokļu zīda pavedienu mehāniskās īpašības.

Paralēli KMR ar rentgenstruktūranalīzi kā tradicionālām struktūrbioģijas metodēm šobrīd pasaulē strauji attīstās krio-elektronu mikroskopijas izmantošana bioloģisko makromolekulu un to kompleksu struktūru noteikšanai. Paredzams, ka tuvā nākotnē krio-elektronu mikroskopija varētu kļūt par galveno strukturālās bioloģijas metodi. Šīs metodes ieviešana

Latvijā ir obligāts priekšnosacījums starptautiskas izcilības nodrošināšanai šajā nozarē.

Publicētie darbi: 43 zinātniski raksti starptautiskos zinātniskos žurnālos (visi Scopus un Web of Science; **H indekss**–16), 5 patenti.

Pedagoģiskā darbība: 3 promocijas darbu vadītājs (izstrādē). 2 docēti studiju kursi LU un 2 RTU, vadīti 4 maģistra un 5 bakalaura darbi. Promocijas padomes loceklis LU Ķīmijas fakultātē.

Zinātniskie projekti: pašlaik vada ERAF projektu "Ķīmiski modificēts mākslīgais zīrnokļu zīds", piedalās 1 ES H2020 projektā, konsultants 2 pēcdoktorantūras pētniecības projektiem, iepriekš bijis ES H2020 Marie Skłodowska-Curie individuālā granta ieguvējs, piedalījies 3 ES FP7 un vairāku ERAF un ESF projektu īstenošanā.

Organizatoriskais darbs: OSI Zinātniskās padomes priekšsēdētāja vietnieks, LU senators, Latvijas Jauno zinātnieku apvienības valdes loceklis, Groupement AMPERE komitejas loceklis, organizators pieciem starptautiskiem zinātniskajiem semināriem un divām starptautiskām konferencēm.

AUGU VĪRUSI REKOMBINANTU BIOTEHNOĻIJĀ

Foto no A. Zeltnis privātā arhīva

Dr. biol. Andris ZELTNIS, Latvijas Biomedicīnas pētījumu un studiju centra Zinātniskās padomes priekšsēdētājs, vadošais pētnieks, Augu virusoloģijas grupas vadītājs, LZA korespondētājloceklis (2016).

Augu vīrusi ir nozīmīga augu patogēnu grupa, kas visā pasaulē rada ievērojamus ekonomiskus zaudējumus dažādām kultūrām, ieskaitot augļkokus, dārzeņus, graudaugus un dekoratīvus augus. Agrīna un precīza augu vīrusu noteikšana ir būtiska sastāvdaļa to kontrolei. Tā kā tirdzniecības globalizācija un straujās klimata izmaiņas veicina vīrusu pārnēsi no vienas valsts uz otru, vīrusu slimību diagnostika kļūst arvien svarīgāka. Ar A. Zeltnis grupas atbalstu Dobeles Valsts augļkopības institūtā tika izstrādāts ābeļu vīrusu identifikācijas papēmiens, kuras jūtība 20 reizu pārsniedz tradicionālās metodes. Pašlaik A. Zeltnis interesē lokā ir jaunu augu vīrusu meklējumi, tajā skaitā smiltsērķškos, kuriem vīrusi vēl nav atklāti.

Otrs pētījumu virziens ir saistīts ar augu vīrusu molekulāri bioloģiskajiem pētījumiem, vīrusu genomu organizāciju un to kodēto proteīnu struktūru un funkciju izziņāšanu.

Pēdējos gados A. Zeltnis pētījumi pārsvarā ir saistīti ar vakcīnu izstrādi, balstoties uz mākslīgi iegūtām augu vīrusu struktūrām (vīrusiem līdzīgām daļiņām). Mākslīgos augu vīrusus var izmantot profilaktisko un terapeitisko vakcīnu izveidei, to struktūrā ar ķīmiskām vai gēnu inženierijas metodēm ievadot dažādus antigēnus. Rezultātā daudzas attiecīgā antigēna kopijas ir izvietotas uz mākslīgo vīrusu virsmas, kas savukārt izraisa spēcīgu imūnā atbildi un nodrošina aizsardzību pret infekcijām un alerģiskām reakcijām. A. Zeltnis grupa ir izveidojusi jaunu vakcīnu platformu uz Gurķu mozaikas vīrusa bāzes un sadarbībā ar Šveices un Lielbritānijas kompānijām ir radījis eksperimentālās veterinārās vakcīnas pret kaķu alerģiju, suņu atopiskajiem dermatītiem, pret kukaiņu kodumu hipersensitivitāti zirgim, kā arī vakcīnas cilvēkiem pret zemesriekstu alerģiju un psoriāzi. Vairākām izstrādātajām vakcīnām tehnoloģijas pārneses procesi ir pabeigti, un vakcīnas ir ražošanas stadijā. Labas ražošanas prakses apstākļos saražotās vakcīnas tuvākajā nākotnē tiks izmantotas tālākajiem klīniskajiem un veterināri klīniskajiem pētījumiem.

Publicētie darbi: 35 zinātniski raksti starptautiskos zinātniskos žurnālos (Scopus datubāzē – 30; kopējā citējamība – 630, **H indekss** – 12), 2 nodaļas ārņemju izdevniecību rakstu krājums, 2 starptautiskie patenti

Zinātniskie un tehnoloģiju pārneses projekti: 20 projektu vadītājs (t.sk. 10 starptautiskie).

Starptautiskā sadarbība: stažējies Osnabrijas Universitātē (Vācija, 1993–1997), Helsinki Universitātē (Somija, 2000). Sadarbības partneri no Oksfordas Universitātes (Anglija), Dandi Universitātes (Skotija), Cīrihes Universitātes un Bernes Universitātes (Šveice).

Pedagoģiskā darbība: 4 promocijas darbu vadītājs, vadīti 8 maģistra un 6 bakalaura darbi. Vieslektors LU Bioloģijas fakultātē.

Organizatoriskais darbs: LZA eksperts, Latvijas Biokīmijas biedrības biedrs, Ģenētiski modificēto organismu ekspertu komisijas loceklis.

Atzinības: Augu virusoloģijas grupas pētījumi ir nosaukti starp LZA nominētajiem nozīmīgākajiem zinātnes sasniegumiem 2006., 2010. un 2018. gadā.

APSTIPRINĀTAS EKSPERTU KOMISIJAS

Latvijas Zinātnes padome saskaņā ar Ministru kabineta 2019. gada 9. jūlija noteikumu Nr. 320 „Latvijas Zinātnes padomes ekspertu tiesību piešķiršanas un ekspertu komisiju izveides kārtība” 27. punktu un, pamatojoties uz Vēlēšanu komisijas 2019. gada 8. oktobra sēdes protokolu, apstiprina ekspertu komisijas šādā sastāvā:

Dabaszinātņu ekspertu komisija

Feliks SADIRBAJEVS (matemātika), **Kārlis ČERĀNS** (datorzinātne un informātika), **Vjačeslavs KAŠČEJEVS** (fizika un astronomija), **Aivars VEMBRIS** (fizika un astronomija), **Pavels ARSEJANS** (ķīmija), **Kristaps JAUDZEMS** (ķīmija), **Aigars JIRGENSONS** (ķīmija), **Māris TURKS** (ķīmija), **Oļģerts NIKO-DEMUS** (zemes zinātnes, fiziskā ģeogrāfija un vides zinātnes), **Andris ZELTNIS** (bioloģija).

Inženierzinātņu un tehnoloģiju ekspertu komisija

Tālis JUHNA (būvniecības un transporta inženierzinātnes), **Jānis KAMINSKIS** (būvniecības un transporta inženierzinātnes), **Jānis GRABIS** (elektrotehnika, elektronika, informācijas un komunikāciju tehnoloģijas), **Jānis GRUNDSPEŅĶIS** (elektrotehnika, elektronika, informācijas un komunikāciju tehnoloģijas), **Roberts KADIĶIS** (elektrotehnika, elektronika, informācijas un komunikāciju tehnoloģijas), **Andris ČATE** (mašīnbūve un mehānika), **Olga KONONOVA** (mašīnbūve un mehānika), **Dagnija LOČA** (ķīmijas inženierzinātne), **Jānis RIŽIKOVS** (ķīmijas inženierzinātne), **Andris ŠUTKA** (materiālzinātne), **Gatis BAŽBAUERS** (vides inženierija un enerģētika), **Aigars LAIZĀNS** (vides inženierija un enerģētika), **Anna MUTULE** (vides inženierija un enerģētika), **Raimonds MEIJA** (nanotehnoloģija), **Evita STRAUMĪTE** (citas inženierzinātnes un tehnoloģijas, tai skaitā pārtikas un dzērienu tehnoloģijas).

Medicīnas un veselības zinātņu ekspertu komisija

Edgars LIEPIŅŠ (medicīnas bāzes zinātnes, tai skaitā farmācija), **Modra MUROVSKA** (medicīnas bāzes zinātnes, tai skaitā farmācija), **Jānis GARDOVSKIS** (klīniskā medicīna), **Guntis KARELIS** (klīniskā medicīna), **Dace ZAVADSKA** (klīniskā medicīna), **Gunta KRŪMIŅA** (veselības un sporta zinātnes), **Ivars VANADZIŅŠ** (veselības un sporta zinātnes), **Dāvids FRIDMANIS** (medicīniskā biotehnoloģija), **Gunta LAZDĀNE** (citas medicīnas un veselības zinātnes, tai skaitā tiesu medicīniskā ekspertīze).

Lauksaimniecības, meža un veterināro zinātņu ekspertu komisija

Biruta BANKINA (lauksaimniecības un zivsaimniecības zinātnes, mežzinātne), **Tālis GAITNIEKS** (lauksaimniecības un zivsaimniecības zinātnes, mežzinātne), **Gunārs LĀCIS** (lauksaimniecības un zivsaimniecības zinātnes, mežzinātne), **Ilze SKRABULE** (lauksaimniecības un zivsaimniecības zinātnes, mežzinātne), **Līga PAURA** (dzīvnieku un piena lopkopības zinātnes), **Kaspars KOVALENKO** (veterinārmedicīnas zinātne), **Anda VALDOVSKA** (veterinārmedicīnas zinātne), **Raimonds KASPARINSKIS** (lauksaimniecības biotehnoloģija).

Sociālo zinātņu ekspertu komisija

Anita PIPERE (psiholoģija), **Dzintra ATSTĀJA** (ekonomika un uzņēmējdarbība), **Astra AUZINA-EMSINA** (ekonomika un uzņēmējdarbība), **Ineta GEIPELE** (ekonomika un uzņēmējdarbība), **Baiba RIVŽA** (ekonomika un uzņēmējdarbība), **Andra ZVIRBULE** (ekonomika un uzņēmējdarbība), **Velta ĻUBKINA** (izglītības zinātnes), **Miķelis GRĪVIŅŠ** (socioloģija un sociālais darbs), **Vadims MANTROVS** (tiesību zinātne), **Andris SPRŪDS** (politikas zinātne), **Zaiga KRĪŠJĀNE** (sociālā un ekonomiskā ģeogrāfija), **Agnese DĀVIDSONE** (plašsaziņas līdzekļi un komunikācija).

Humanitāro un mākslas zinātņu ekspertu komisija

Inese RUNCE (vēsture un arheoloģija), **Gunita ZARIŅA** (vēsture un arheoloģija), **Eva EGLĀJA-KRISTSONE** (valodniecība un literatūrzinātne), **Andra KALNAČA** (valodniecība un literatūrzinātne), **Raivis BIČEVSKIS** (filozofija, ētika un reliģija), **Solveiga KRŪMIŅA-KOŅKOVA** (filozofija, ētika un reliģija), **Anita STAŠULĀNE** (filozofija, ētika un reliģija), **Rūta MUKTU-PĀVELA** (mūzika, vizuālās mākslas un arhitektūra).

Ekspertu komisijas ir LZA organizatoriskās struktūras būtiska sastāvdaļa. Tās tiek iesaistītas visos ar zinātnes pārvaldību saistītajos procesos, nodrošinot saikni starp valdību un zinātnisko sabiedrību, piemēram, sniedzot viedokli Izglītības un zinātnes ministrijai, Ministru kabinetam, Saeimai vai starptautiskām organizācijām.

Sagatavoja **Ingmārs Kreišmanis**,
LZP vecākais eksperts

BALVAS ARHITEKTĒM

Turpinājums no 1. lpp.

Ja tam visam pieplūso ilggadējo pedagoģisko darbu Latvijas Lauksaimniecības universitātē, kura laikā aptuveni 500 studentu apguvuši ainavu arhitektūras un plānošanas zināšanas, aizstāvējuši diplomprojektus, maģistru un bakalaura darbus, tad Ivetas Lāčaunieces atbilstība prestižajai LZA, SIA „ITERA Latvija” un RTU Attīstības fonda balvai ir vairāk nekā pārliecinoša.

Ne mazāk spilgta personība ir RTU Arhitektūras fakultātes docente arhitektūras doktore **AGRITA TIPĀNE**. Pirms 10 gadiem, 2009. gadā Rīgā, Alberta ielā 12, pazīstamā Rīgas arhitekta Konstantīna Pēkšņa projektētajā mājā, turklāt viņa paša dzīvoklī, durvis vēra Agritas Tipānes lolojums – Rīgas Jūgendstila centrs,

viens no visvairāk apmeklētajiem Latvijas muzejiem, kura direktore viņa ir kopš dibināšanas brīža. Visu vasaru Rīgas Mākslas telpā, zem Rātslaukuma, Rīgas iedzīvotāji un viesi izstādē „Jūgendstils Rīgā. Kolekcijas desmitgade” varēja iepazīties ar desmit gados paveikto, pie reizes apskatot filmiņas par slavenu arhitektu Konstantīnu Pēkšņu (autors – LZA īstenais loceklis RTU profesors Jānis Krastiņš), improvizētu vienu dienu viņa dzīvoklī ģimenes vidū, kā arī par atraktīvajiem Alberta ielas svētkiem. Pēdējā laikā, pateicoties zinātniskajiem pētījumiem un datu bāzes izveidei, muzeja pagrabstāvā iekārtota interaktīva digitālā ekspozīcija.

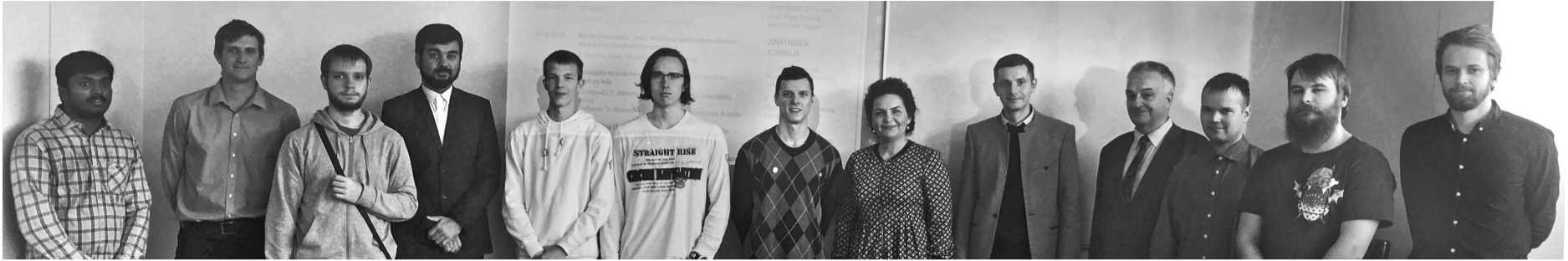
RTU Arhitektūras fakultātes ieteikumā apbalvot Agritu Tipāni par izcilu veikumu vides zinātnēs, teikts, ka viņas zinātnisko

pētījumu galvenā joma ir kultūras mantojuma izpēte, galvenokārt dievnamu arhitektūra. Pētījumi iemiesojušies divās apjomīgās kolektīvās monogrāfijās: „Rīgas dievnami. Arhitektūra un māksla” (Rīga, Zinātne, Mantojums, 2007), kur trešā daļa no 748 lappušu garā teksta pieder Agritai Tipānei, un „Sakrālās arhitektūras un mākslas mantojums Rīgā” (Rīga, Neputns, 2010, 472 lpp.), kur arī viņa ir viena no galvenajiem autoriem.

Nozīmīgs devums daudzu jauno arhitektu paaudžu profesionālās kvalifikācijas pamatu izveidē – lielisks vērtējums, kuru saņemt dienā, kad RTU Arhitektūras fakultāte svin profesionālās arhitektūras izglītības 150. gadadienu Latvijā.

Z. Kipere

RAŽOŠANAS TEHNOLOĢIJA

RTU Mašīnzinību, transporta un aeronautikas fakultātes Mehānikas un mašīnbūves institūta direktore Irina Boiko kopā ar sekcijas "Ražošanas tehnoloģija" dalībniekiem. Blakus no kreisās metroloģijas laboratorijas vadītājs un š.g. RTU studentu valorizācijas balvas ieguvējs Jānis Lungevičs, no labās – RTU Daugavpils filiāles pētnieks Guntis Sprīngis.

Foto red. – R. Druva

2019. gada 14.–17. oktobrī Rīgas Tehniskajā universitātē notika 60. starptautiskā zinātniskā konference. Darbs noritēja visās deviņās RTU fakultātēs, 17 sekcijās, kā arī apakšsekcijās. Šomēnes Ķīpsalā īpaši skaļi skanēja RTU Mašīnzinību, transporta un aeronautikas fakultātes (MTAF) pētnieku ziņojumi, jo LR Izglītības un zinātnes ministre Ilga Šuplinska, LZA akadēmiķis RTU rektors Leonīds Ribickis un fakultātes dekāns Ēriks Geriņš pirms pusotra mēneša svinīgi atklāja jaunu MTAF mājvietu Ķīpsalā. Vienlaikus notika divu institūtu konsolidācija: Mašīnbūves tehnoloģijas institūtu, kuru līdz šim 15 gadus vadīja Latvijas Zinātņu akadēmijas korespondētājoceklis mehānikā profesors Jānis Rudzītis, apvienoja ar Mehānikas institūtu, izveidojot jaunu Mehānikas un mašīnbūves institūtu. Pirmo reizi vadīt apvienotu institūtu zinātņu nozarē ar lielāko vīriešu īpatsvaru zinātniskajā personālā (66,7 %) uzticēts sievietei – Latvijas Zinātnes

padomes ekspertei mašīnbūvē un mehānikā RTU profesorei I. Boiko.

Institūts ar jauno pētījumu rezultātiem nodrošināja divu sekciju darbību: "Inženiertehnika, mehānika un mašīnbūvē" (apakšsekcijas vad. LZA korespondētājoceklis prof. J. Vība un Dr. A. Cers) un "Ražošanas tehnoloģija" (I. Boiko). Piemēram, sekcijā „Ražošanas tehnoloģija” skanēja referāti, kuri, turpinot LZA korespondētājocekļa Jāņa Rudzīša ieviestās tradīcijas, atspoguļoja: Metāla slidēšanas īpašības pa ledu (E. Jansons), Tribometra izmantošanas iespējas (K. Bērziņš), Metālisku virsmu nodiluma aprēķini slīdes berzes pārim (G. Sprīngis), Lāzeruzkausēšanas metode (S. Ločs), Sfēras un raupjas plakānas virsmas kontakta modelis (A. Leitāns), Salikšanas tehnoloģiju attīstība (N. Mozga), Mākoņskaitļošana mašīnbūves tehnoloģijā (A. Kromanis), Oglekļa nanocaurulišu un nerūsējošā tērauda 316L mehāniskās

īpašības (A. Vēvers), Transporta līdzekļu avāriju analīze (J. Ozoliņš), Tērauda kausēšanas iekārtu vibrodiagnostika (D. Ļitvinovs, A. Priževaitis), Izmēru precizitāti no mērīšanas spēka un virsmas raupjuma (A. Avišāne, G. Čivčiša), Mašīnbūves ražošanas procesu ietekme uz ekoloģiju (V. Mitrofanovs, I. Boiko), Berzes īpašības no nerūsējošā tērauda tekstūras (J. Lungevičs, E. Jansons, I. Boiko, I. Velkavrh), Slaukšanas mašīnas silšanas izpēte (I. Griņevičs, R. Geidarovs, A. Žodžiks, V. Čimirins, I. Ivanovs).

Šis gads ir īpaši nozīmīgs RTU MTAF, jo tieši oktobrī fakultāte svin savu 155. jubileju ar vairākiem pasākumiem, līdz ar to šī gada RTU konferences izziņotie ziņojumi par sasniegumiem zinātnē ir īpaši svarīgi mašīnbūves un mehānikas zinātnieku saimei.

Ivans Griņevičs,

Starptautiskā Lauksaimniecības universitāte

PAR ĒRIKA ROZNERA VIESLEKCIJU LATVIJAS ORGANISKĀS SINTĒZES INSTITŪTĀ

2019. gada 11. oktobrī Latvijas Organiskās sintēzes institūta telpās notika seminārs – Latvijas Zinātņu akadēmijas (LZA) Ķīmijas, bioloģijas un medicīnas nodaļas (ĶBMZN) kopsēde – ar Binghamtonas Universitātes (Binghamton University, ASV) profesora Ērika Roznera piedalīšanos.

Profesors Rozners nolasīja akadēmisko lekciju „Amide-Modified RNA: Synthesis, Structure and RNA Interference Activity”. Pirms lekcijas ĶBMZN priekšsēdētājs akadēmiķis Pēteris Trapencieris pasniedza profesoram Rozneram LZA ārņemju locekļa goda diplomu, kas viņam piešķirts LZA 2018. gada Rudens pilnsapulcē.

2019. gada 10. oktobrī Nobela prēmija ķīmijā tika pas-

niegta trim zinātniekiem par litija jonu baterijas izstrādi. Zīmīgi, ka viens no viņiem – profesors Stenlijs Vitinghams (*M. Stanley Whittingham*) arī pārstāv Binghamtonas Universitāti. Lekciju noklausījās arī divas jaunās Latvijas zinātnieces – *Dr.chem.* Irina Novosjolova (RTU) un RTU doktorantūras studente Ilze Kumpiņa (OSI), kuras abas ir strādājušas profesora Roznera grupā ASV. Profesoram Rozneram pēdējos gados ir pieaugoša un sekmīga sadarbība ar Latvijas zinātniekiem OSI – ar *Dr.chem.* Mārtiņa Katkeviča grupu jaunu RNS dabas analogu modifikācijas virzienā.

Sagatavoja Pēteris Trapencieris, LZA akadēmiķis

No kreisās: profesors Ēriks Rozners un akadēmiķis Pēteris Trapencieris. Publicitātes foto – OSI

LATVIJAS ZINĀTŅU AKADĒMIJU APMEKLĒ SANKTPĒTERBURGAS ZINĀTNISKO INSTITŪCIJU PĀRSTĀVJU DELEGĀCIJA

Šī gada 17. oktobrī, Latvijas Zinātņu akadēmiju apmeklēja Sanktpēterburgas zinātnisko institūciju pārstāvju delegācija Sanktpēterburgas Zinātnes un augstākās izglītības komitejas priekšsēdētāja Andreja Maksimova vadībā. Viesus uzņēma Latvijas Zinātņu akadēmijas (LZA) prezidents Ojārs Spāriņis. Tikšanās dalībnieki pārrunāja plašu tēmu loku, kas saistīti ar zinātnes un augstākās izglītības politikas un organizācijas jautājumiem, kā arī apmainījās viedokļiem par iespējām aktivizēt savstarpējo sadarbību.

Ilze Stengrevica

LZA sabiedrisko attiecību speciāliste

No kreisās: Sanktpēterburgas Zinātnes un augstākās izglītības komitejas Zinātnisko, tehnisko un izglītības programmu koordinācijas centra direktors Jurijs Sņisarenko, LZA sabiedrisko attiecību speciāliste Ilze Stengrevica, LZA viceprezidents Andrejs Krasņikovs, LZA prezidents Ojārs Spāriņis, Sanktpēterburgas Zinātnes un augstākās izglītības komitejas priekšsēdētājs Andrejs Maksimovs, LZA Senāta zinātniskā sekretāre Alma Edžiņa, Krievijas Valsts Hidrometeoroloģijas Universitātes rektors Valērijs Mihejevs, LZA prezidenta padomniece Ilze Trapenciere, Imperatora Aleksandra I Sanktpēterburgas Valsts Transporta Universitātes rektora padomnieks Igors Kisejevs, Hercena Valsts Pedagoģiskās Universitātes Krievijā prorektore starptautiskās sadarbības jautājumos Jūlija Komarova, Krievijas Prezidenta nacionālās ekonomikas un sabiedriskās administrācijas akadēmijas Ziemeļrietumu Vadības institūta direktora vietnieks Jevgeņijs Kitins

Foto – K. Broks

LZA ĀRZEMJU LOCEKLIS JŪRAS BANIS – BALTIJAS ASAMBLEJAS BALVAS LAUREĀTS

Šī gada 11. oktobrī Saeimā vērtējot Baltijas Asamblejas (BA) balvas kandidātus, starptautiska žūrija lēma 2019. gada balvu mākslā piešķirt diriģentam **Normundam Šnē** par sniegumu koncertā par godu Baltijas valstu simtgadei kopā ar "Sinfonietā Rīga" un Tallinas kamerorķestri, kas notika pagājušajā gadā Baltijas jūras festivāla ietvaros Stokholmā.

Savukārt balvu zinātnē piešķirt profesoram **Jūram Banim** (*Jūras Banys*) no Lietuvas par izcilu ieguldījumu zinātnē, veicot pētījumus feroelektrības un fāžu pārejas nozarē.

BA balvu literatūrā saņēms rakstniece **Lēlo Tungalu** (*Lee-lo Tungalu*) no Igaunijas par autobiogrāfisko triloģiju "Biedrs bērns" ("Comrade Kid"), īpaši izceļot pēdējo no sērijas darbiem "Sievietes pieskāriens" ("A Woman's Touch"), kur bērna acīm atspoguļojots Staļina laiks.

Balvas pasniegs BA balvu pasniegšanas ceremonijā, kas norisināsies 28. novembrī Rīgā gadskārtējās BA sesijas ietvaros.

IZM UN VIAA AICINA UZ KONFERENCI PAR AKTUALITĀTĒM ES PROGRAMMĀS APVĀRSNIS 2020 UN APVĀRSNIS EIROPA

2019. gada 7. un 8. novembrī notiks Izglītības un zinātnes ministrijas un Valsts izglītības attīstības aģentūras rīkotā, nākamajai Eiropas Savienības (ES) pētniecības un inovācijas programmai Apvārsnis Eiropa veltītā konference "Towards Horizon Europe Implementation in Latvia". Pasākums norisināsies Latvijas Universitātes Zinātņu mājas zālē Alfa un pulcēs augsta līmeņa profesionāļus, politikas veidotājus, zinātnisko institūciju vadītājus, zinātniekus un citus interesentus.

Konferenci atklās Latvijas Valsts prezidents Egils Levits un Izglītības un zinātnes ministrijas vadība. Ar programmas *Apvārsnis Eiropa* konceptu iepazīstinās Eiropas Komisijas ģenerāldirektors pētniecībā un inovācijās Žans-Ēriks Pakē (*Jean-Éric Paquet*). Konferences pirmajā dienā tiks diskutēti par Latvijas sasniegumiem ES pētniecības un inovāciju programmā *Apvārsnis 2020*. Savukārt otrajā konferences dienā būs iespējams uzziņāt nākamās programmas *Apvārsnis Eiropa* aktualitātes, kā arī nosacījumus projektu izstrādē un īstenošanā.

Dalība pasākumā ir bez maksas, ar iepriekšēju reģistrāciju VIAA mājaslapā līdz 1. novembrim. Konferences darba valoda: angļu un latviešu.

Papildu informācija IZM un VIAA mājaslapā

LATVIJAS ZINĀTŅU AKADĒMIJĀ VIESOJAS SLOVĀKIJAS REPUBLIKAS VĒSTNIEKS

Šī gada 15. oktobrī Latvijas Zinātņu akadēmijā (LZA) viesojās Slovērijas Republikas vēstnieks Latvijā V.E. Ladislavs Babčans (*Ladislav Babčan*), lai iepazīstinātu ar vēstniecības darba prioritātēm un pārrunātu Slovērijas un Latvijas sadarbību zinātnē.

Viena no galvenajām prioritātēm vēstniecībai ir stiprināt Slovērijas un Latvijas sadarbību aizsardzības jomā, kā arī veicināt Latvijas sabiedrības informētību par šīs sadarbības nozīmīgumu; šobrīd Slovērija ir pievienojusies NATO kaujas grupai Latvijā ar 152 vīru lielu vienību, Slovērija piedalās NATO Stratēģiskās komunikācijas ekscelences centra (NATO StratCom CoE) darbā. Slovērija pārsvarā joprojām attīstās kā t.s. darbaspēka ekonomika, pateicoties vairākiem lieliem mašīnbūves un elektronisko iekārtu uzņēmumiem, kas bāzēti Slovērijā un kuros investēts ārvalstu kapitāls, tomēr valstij ir mērķis pakāpeniski panākt zināšanu ekonomikas īpatsvara pieaugumu kopējā tautsaimniecības attīstības stratēģijā, kur tiktu palielināta pētniecības un inovāciju loma.

Latvijas Zinātņu akadēmijas un Slovērijas Zinātņu akadēmijas divpusējais sadarbības līgums dod iespēju turpmāk aktīvāk attīstīt sadarbību zinātnisko institūciju starpā, kā arī veicināt savstarpēju studentu un pētnieku apmaiņu. Ievērojot Slovērijas ekonomikas specifiku, kā norādīja LZA prezidents Ojārs Spāriņis, Latvija var piedāvāt savu ekspertīzi inženierijas, mašīnbūves, materiālzinātņu jomās, perspektīva būtu sadarbība arhitektūrā, restaurācijā, kultūras mantojumā. Ieteicami būtu attīstīt savstarpējos kontaktus pārtikas rūpniecības un it sevišķi jaunu pārtikas produktu izstrādes jomās, kā arī vēl plašāk attīstīt sadarbību farmācijā. Jāatzīmē, ka starp Latvijas farmācijas koncerna AS "Grindeks" četriem meitas uzņēmumiem viens ir Slovērijā.

Pārrunājot tuvākos soļus sadarbības veicināšanā, puses vienojās, ka Slovērijas vēstnieks sadarbībā ar LZA uzsāks priekšdarbus Slovērijas Zinātņu akadēmijas prezidenta vizītes Latvijā organizēšanā, kas varētu notikt nākamā gada vidū.

Ilze Stengrevica,

LZA sabiedrisko attiecību speciāliste

Slovērijas Republikas vēstnieks Latvijā Foto – K. Broks

IN MEMORIAM

ALEKSANDRS URBAHS

(1958–2019)

Dr.habil.sc.ing. profesors Aleksandrs Urbahs dzimis 1958. gadā. 1981. gadā beidzis studijas Rīgas Civilās aviācijas inženieru institūtā (vēlāk Rīgas aviācijas universitāte), Mehānikas fakultātē, kur uzsācis arī darba gaitas kā asistents, vēlāk kļūstot par profesoru un Mehānikas fakultātes dekānu.

1992. gadā prof. A. Urbahs ieguva doktora grādu inženierzinātnēs un 1997. gadā – habilitētā doktora grādu.

Līdz 1999. gadam prof. A. Urbahs strādāja Rīgas aviācijas universitātē, ieņemot šīs universitātes Mehānikas fakultātes prodekāna un vēlāk dekāna amatus.

1999. gadā prof. A. Urbahs kļuva par RTU TMF Transportmašīnu tehnoloģiju institūta direktoru, Transportmašīnu datormodelēšanas un tehnoloģiju katedras profesoru un katedras vadītāju pēc Rīgas Aviācijas universitātes likvidācijas un visu tehnisko specialitāšu studiju programmu iekļaušanas RTU tolaik Transporta un mašīnzinību fakultātes programmās.

Kopš 2012. gada Aleksandrs Urbahs bija vēlētās Aeronautikas institūta direktors, kas tika izveidots, apvienojot Transportmašīnu tehnoloģiju un Aviācijas institūtus. Vadījis Aeronautikas tehnoloģiju katedru. Profesors A. Urbahs tika apstiprināts arī Latvijas Civilās Aviācijas aģentūrā kā Aeronautikas institūta Tehniskās apkopes mācību organizācijas (TAMO) (tika apstiprināta atbilstoši Eiropas Aviācijas drošības aģentūras prasībām) atbildīgais pārvaldnieks.

Daudzus gadus profesors A. Urbahs bija Transporta un satiksmes nozares apakšnozarē: „Gaisa transports un infrastruktūra”, „Ūdens transports un infrastruktūra”, „Sauszemes transports un infrastruktūra”, „Telemātika un loģistika” RTU Promocijas Padomes priekšsēdētājs, Latvijas Zinātņu padomes eksperts; bijis padomes loceklis tādās RTU profesoru padomēs kā „Mehānika” un „Mašīnzinātnes”, bijis arī Latvijas Jūras akadēmijas profesoru padomes loceklis.

Savās darba gaitās RTU prof. A. Urbahs bija vairāk nekā 50 starptautisku un nacionālu zinātnisku projektu un līgumdarbu zinātniskais vadītājs. Pēdējie no tiem – ERAF projekts „Mobilās kosmosa vidē testēšanas iekārtas „Metamorphosis” prototipa izstrāde transportēšanai intermodālajā satiksmē un LSP projekts „Aerokosmiskās sistēmas projektēšana un modelēšana piko – un nanosatellītu palaišanai zemes orbītā” (LatLaunch).

Profesora A. Urbaha zinātniskās darbības galvenie virzieni bija Aerokosmiskās tehnoloģijas, Bezpilota gaisa/jūras/sauszemes aparāti, Nanostrukturētie materiāli – mašīnu detaļu virsmu atjaunošanas un aizsardzības tehnoloģijas, Vakuums tehnoloģijas, Mašīnu un speciālo robotu automatizēta projektēšana, Mašīnu bojājumu diagnosticēšana ar akustiskās emisijas metodi, loģistika un transporta sistēmas.

Profesors A. Urbahs ir vairāk nekā 300 zinātnisku un mācību publikāciju autors, t.sk. 4 zinātnisko monogrāfiju, vairāk nekā 160 zinātnisku rakstu, 34 patenti t.sk. Eiropas, autors. Ārpus Latvijas viņa darbi publicēti Vācijā, Francijā, ASV, Kanādā, Ķīnā, Polijā, Bulgārijā, Lietuvā, Krievijā, Baltkrievijā, Portugālē, Norvēģijā u.c.

Prof. A. Urbahs darbojās arī kā eksperts vairākās komisijās, piemēram, „Mašīnzinātne”, „Mašīnbūves tehnoloģija”, „Nanotehnoloģijas mašīnbūve”, „Bezpilota lidaparāti” u. c., bija vairāku zinātnisku žurnālu galvenais redaktors un redkolēģijas loceklis.

Prof. A. Urbahs bija IZM Profesijas standarta „Transporta sistēmu inženieris” izstrādes darba grupas vadītājs, IZM Augstākās izglītības kvalitātes novērtēšanas centra eksperts, 3 dažāda līmeņa RTU studiju programmu direktors.

2017. gadā prof. A. Urbahs tika ievēlēts par Latvijas Zinātņu akadēmijas korespondētājlocekli.

Sit tibi terra levis!

Latvijas Zinātņu akadēmija

KONKURSS

LU Cietvielu fizikas institūts izsludina konkursu uz vadītāju vietu sekojošās struktūrvienībās: **Ķīmijas tehnoloģiju laboratorijā; Segnetoelektrisko materiālu laboratorijā, EXAFS spektroskopijas laboratorijā un Radiācijas fizikas laboratorijā.**

Amata pienākumu veikšanai nepieciešamās prasības

1. Izglītība: Doktora vai Habilitētā doktora zinātniskais grāds fizikā vai pielīdzināmā zinātnes nozarē;

2. Profesionālā pieredze:

– pieredze pētnieciskās struktūrvienības vai zinātnisku projektu vadīšanā;

– pieredze sadarbībā ar eksperimentālajām grupām ārpus savas laboratorijas.

3. Profesionālās prasmes:**Ķīmijas tehnoloģiju laboratorijas vadītājam:**

– laboratorijā esošo dažādu materiālu sintēzei izmantojamo iekārtu pārziņāšana;

– ar ķīmisko vielu glabāšanu, izmantošanu, kā arī sintēzes procesiem saistītu specifisku drošības noteikumu pārziņāšana;

– pieredze darbā ar studentiem.

Segnetoelektrisko materiālu laboratorijas vadītājam:

– pārziņāt specifisko segnetoelektrisko materiālu teoriju, kristālografisko struktūru, fāžu pāreju īpatnības šajos materiālos;

– pieredze segnetoelektrisko materiālu (tai skaitā keramikas un plāno kārtiņu) iegūšanas tehnoloģijās;

– pieredze segnetoelektrisko materiālu raksturošanas eksperimentālajās metodēs;

– spēja orientēties segnetoelektrisko materiālu pielietošanas daudzveidībā.

Radiācijas fizikas laboratorijas vadītājam:

– pamatos pārziņāt teorētisko un eksperimentālo un kodolu struktūras pētījumu metodikas;

– orientēties kodolfizikas metožu izmantošanā apkārtējās vides un fizikālo procesu pētījumos.

EXAFS spektroskopijas laboratorijas vadītājam:

– specializācija EXAFS analizē un rezultātu interpretācijā (modelēšanā);

– pieredze darbā ar liela mēroga iekārtām (large scale facilities);

– pieredze darbā ar studentiem.

4. Citas prasmes:

– sadarbības, saskarsmes un komunikācijas prasmes;

– spēja sadarboties ar citām Institūta laboratorijām un ārējiem klientiem;

– prasme lietišķi risināt darba jautājumus gan ar laboratorijas personālu, gan ar LU CFI administrāciju;

– spēja veicināt personāla profesionālo izaugsmi un atjaunošanos;

– spēja piesaistīt projektus ar nacionālo un starptautisko finansējumu;

– prasme ikdienas darbā izmantot informācijas un komunikācijas tehnoloģijas.

Iesniedzamie dokumenti

Pretendents ne vēlāk kā viena mēneša laikā pēc konkursa izsludināšanas dienas iesniedz LU CFI Personāla daļā šādus dokumentus:

– iesniegumu par piedalīšanos konkursā;

– dokumentu norakstus, kas apliecina nepieciešamos akadēmiskos un zinātniskos grādus,

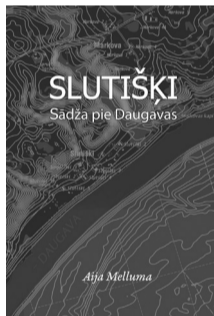
– pretendenta dzīves un darba gājumu (curriculum vitae), kurā norādīta arī pētniecības, akadēmiskā, administratīvā un organizatoriskā darba pieredze, publicēto darbu sarakstu pēdējo 6 gadu laikā, vadīto projektu sarakstu;

– citus dokumentus, ko pretendents vēlas pievienot iesniegumam, lai pilnīgāk raksturotu savu kvalifikāciju.

Laboratorijas vadītājs tiks ievēlēts LU Cietvielu fizikas institūta Zinātniskās padomes sēdē. Pirms vēlēšanām notiks pretendentu uzklaušanās paplašinātās Zinātniskās padomes sēdē par viņu redzējumu par laboratorijas vietu LU CFI un tās attīstības plānu.

Pieteikumi iesniedzami mēneša laikā no sludinājuma publicēšanas brīža, Ķengaraga ielā 8, 338. istabā vai sekretariātā 204. istabā. Tālrunis uzziņām 67260556.

Apgāds "Zinātne" izdevis *Dr.habil.geogr. Aijas Mellumas* pētījumu "Slutišķi. Sādža pie Daugavas"

Slutišķu vārds Latvijā kļuva plašāk pazīstams pirms 30 gadiem, kad sākās protesti pret Daugavpils HES celtniecību. Mūsu dienās sādžas nozīmi nacionālā līmenī nosaka vairāki apstākļi: tā atrodas dabas parka „Daugavas loki” teritorijā (izveidots 1990. g.), kas 2011. g. ierakstīta UNESCO pasaules mantojuma nacionālajā sarakstā. 2016. g. pati sādža ir atzīta par valsts nozīmes arhitektūras pieminekli. Laika gaitā Slutišķi kļuvuši par populāru tūrisma galamērķi, tur atrodas Naujenes novadpētniecības muzeja lauka ekspozīcija „Latgales vecticībnieku sēta”.

Grāmatas mērķis ir apkopot informāciju par Slutišķu sādžas un tās kultūrainavas veidošanas laika gaitā, balstoties uz zinātniskās izpētes materiāliem (arhīvu lietas, zinātnieku publikācijas vairākās paaudzēs, informācija senākos preses izdevumos u.c.). Vienlaikus pievērsta uzmanība kopainai par notikumiem vēstures gaitā Latgalē kopumā, to cēloņsakarībām un ietekmi uz Slutišķu sādžas veidošanos.

Pirmās rakstiskās ziņas par Slutišķiem ir no 1765. g. – tas ir muižiņas apraksts, bet arheoloģiskie pētījumi šo vietu iezīmē 16.–17. gs., un vēl senāk. Plašāka informācija saistās ar 19. un 20. gs. (sādžas telpiskās struktūras un iedzīvotāju sastāva veido-

šanās, zemes reformas, politisko un ekonomisko apstākļu pārmaiņas un to ietekmes u.c.). Pietiekami pamatoti var runāt par Slutišķu sādžas veidošanos un dzīvi vismaz 250 gadu garumā.

Sādžas attīstībā stabilizācijas laiks bija 20. gs. pirmā puse, līdz Otrajam pasaules karam. Krasākie lūzumi, kas izmainīja dabisko gaitu – Latvijas valstiskās neatkarības zaudēšana 1940. g. un Daugavpils HES celtniecības darbi. Pašreiz dažādu faktoru ietekmē Slutišķu sādža, salīdzinājumā ar vēsturisko, ir sarakusi, samazinājies sētu skaits, izmainījies to savstarpējais izvietojums. Tomēr arī tādā veidā tai ir kultūrvēsturiska nozīme. Plašākā skatījumā sādža ir piemineklis mums nezināmajiem cilvēkiem daudzās paaudzēs, kas gadsimtu gaitā veidoja Slutišķu sādžu, Slutišķu kultūrainavu. Mūsu dienās Slutišķu sādžai ir arī simboliska nozīme – kā reālai atmiņai vietai par notikumiem, kas veicināja Latvijas valstiskās neatkarības atgūšanu.

Tādēļ izdevumā uzmanība pievērsta Slutišķiem, to kultūrainavai kā mantojumam, tā vērtībām un nozīmi jau šodienas skatījumā, rēķinoties ar notiekošajām pārmaiņām (iedzīvotāju skaita samazināšana, tūrisma infrastruktūras attīstība, mantojuma saglabāšana un uzturēšana) un sādžas jaunās identitātes veidošanos, bet vienlaikus saglabājot reālās kultūrvēsturiskās vērtības. Tas nepieciešams, lai pamatotu un vērtētu dažādās Slutišķu sādžas attīstības stratēģijas.

Grāmata izdota ar Latgales reģiona attīstības aģentūras, Valsts kultūrkapitāla fonda un A/S „Latvijas valsts meži” finansējuma atbalstu.

Ar promocijas darbu var iepazīties RSU bibliotēkā un tā kopsavilkumiem RSU mājaslapā.

ILZES MIKELSONES promocijas darbam „**Vērtību sistēma arhitektūras praksē**”, kas tiks aizstāvēta arhitektūras doktora zinātniskā grāda iegūšanai 2019. gada 30. oktobrī plkst. 11.00 RTU Arhitektūras fakultātē, Arhitektūras nozares promocijas padomes „RTU P-10” atklātā sēdē, Rīgā, Ķīpsalas ielā 6-433, ir nozīmēta papildu recenzente: *Dr.arch.* Daiga Skujāne (LLU).

Latvijas Universitātes Juridiskās zinātnes promocijas padome 2019. gada 4. septembra atklātā sēdē piešķīra **ANASTASIJAI JUMAKOVAI** zinātnisko doktora grādu, zinātnes doktors (*Ph.D*) juridiskajā zinātnē. Balsošanas rezultāti: par – 6, pret – 0, nederīgi biļeteni – 0.

Latvijas Universitātes Juridiskās zinātnes promocijas padome 2019. gada 10. septembra atklātā sēdē piešķīra **ILONAI KRONBERGAI** zinātnisko doktora grādu, zinātnes doktors (*Ph.D*) juridiskajā zinātnē. Balsošanas rezultāti: par – 9, pret – 0, nederīgi biļeteni – 0.

RTU inženierzinātņu nozares promocijas padome P-07 2019. gada 16. oktobra sēdē piešķīra **ARTŪRAM STEPČENKO** inženierzinātņu doktora zinātnisko grādu. Balsošanas rezultāti: par – 6, pret – 0, nederīgi biļeteni – 0.

RTU inženierzinātņu nozares promocijas padome P-07 2019. gada 21. oktobra sēdē piešķīra **RŪTAI PIRTAI** inženierzinātņu doktora zinātnisko grādu. Balsošanas rezultāti: par – 8, pret – 0, nederīgi biļeteni – 0.

Aizstāvēšana

2019. gada 11. novembrī plkst.15.30 Latvijas Universitātes Akadēmiskā centra Zinātņu mājā, 802. auditorijā, Jelgavas ielā 3, LU Medicīnas, Farmācijas un Bioloģijas zinātņu nozares promocijas padomes atklātā sēdē

KASPARS PEKSIŠ

aizstāvēs promocijas darbu „**Deguna ārējo struktūru un elpošanas funkcijas attīstības sakarību izpēte dzīves laikā**” medicīnas zinātņu doktora grāda iegūšanai internās medicīnas apakšnozarē.

Recenzenti: *Dr.med.* Gustavs Latkovskis (Latvijas Universitāte); *Dr.med.* Saulus Vaitkus (Lietuvas veselības zinātņu universitāte); *Dr.med.* Hans Bērbooms (Behrbohm, Humbolta Universitāte, Vācija).

Ar darbu var iepazīties LU Bibliotēkā, Raiņa bulvārī 19.

2019. gada 2. decembrī plkst. 15.00 Rīgas Stradiņa universitātes (RSU) Medicīnas promocijas padomes atklātā sēdē Rīgā, Dzirciema ielā 16, Hipokrāta auditorijā

SNIEDZE LAIVACUMA

aizstāvēs promocijas darbu „**Ehinokozes diagnostikas pilnveidošana, izmantojot etioloģiskus, bioķīmiskus, imunoloģiskus un imūnġenētiskus marķierus, un riska faktoru apzīnāšana Latvijā**”.

Recenzenti: *Dr.med.* Dace Zavadskā (Rīgas Stradiņa universitāte); *Dr.med.* Saulus Čaplinskis, (Infekciju slimību un AIDS centrs Vilņā, Lietuva); *Dr.biol.* Muza Kirjušina (Daugavpils Universitāte, Dzīvības Zinātņu un Tehnoloģijas Institūts).

Latvijas Universitātes Literatūras, folkloras un mākslas institūts (LU LFMI), pamatojoties uz LU LFMI Stratēģiju (2015–2020), izsludina konkursu uz akadēmiskā amata vietu:

zinātniskā asistenta vieta folkloristikas nozarē ar specializāciju mantojuma studijās un digitālajās humanitārajās zinātnēs

Zinātniskā asistenta darba samaksa, sākot no 355 EUR mēnesī (bruto).

LU LFMI amatu nolikumu un aprakstus sk. LU LFMI mājaslapā (www.lulfmi.lv) sadaļā „Dokumenti”. Pretendentiem jāiesniedz: iesniegums, CV, zinātnisko kvalifikāciju apliecinājoša dokumenta kopija, zinātnisko publikāciju saraksts (2013–2019) un perspektīvais pētnieciskā darba redzējums ieviešanas periodam (6 gadiem). **Dokumenti iesniedzami līdz š.g. 15. novembrim** LU LFMI sekretariātā, Mūkusalas ielā 3, 509. kabinetā, kā arī elektroniski (ieva.garda@lulfmi.lv). Tālrunis uzziņām 67229017.

Redaktore Ilze Boldāne–Zelņkova

“Zinātnes Vēstnesis”

Laikraksts iznāk kopš 1989. gada.

Reģistrācijas apliecība nr. 75.

Izdevējs: Latvijas Zinātņu akadēmija, Latvijas Zinātnes padome, Latvijas Zinātnieku savienība.

“Science Bulletin”. Latvian Academy of Sciences, Latvian Council of Science, Association of Latvian Scientists.

“Zinātnes Vēstnesis” redakcijas padome: akadēmiskais Tālavas Jundzis (vadītājs), LZA Prezidents Ojārs Spārītis, LZA ģenerālsekretārs Andrejs Siliņš, LZA Senāta priekšsēdētājs Jānis Stradiņš, akadēmiskā Raita Karnīte, Baiba Rivža, Jānis Spigulis, Pēteris Trāpen-

cieris, un LZA sabiedrisko attiecību speciāliste Ilze Stengrevica; Jānis Kloviņš un Arnis Kokorevičs (LZP); Uldis Grāvičs (LZS).

Redakcija: Rīgā, Akadēmijas laukumā 1.

Tālr. 67212706, 67225361, 26593299, fakss 67821153.

E pasts: zinatnes.vestnesis@lza.lv; <http://www.lza.lv>

Indekss 77165. Iespiests: SIA Zemgus LB